

Seletuskiri
Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Arengukava „Eesti Digiühiskond 2035“
kinnitamine“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eelnõu eesmärk

Lähtudes riigieelarve seaduse §-dest 19 ja 20 ja Vabariigi Valitsuse 19.12.2019.a määruse nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“ § 2 lg 3, teeb Justiits- ja Digiministeerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku kinnitada arengukava „Eesti digiühiskond 2035“.

Arengukava „Eesti Digiühiskond 2030“ (edaspidi DÜAK) esimene versioon kiideti Vabariigi Valitsuse poolt heaks 7. oktoobril 2021. Muutused info- ja kommunikatsioonitehnoloogia maailmas toimuvad kiiresti, mistõttu on arengukavas ette nähtud põhjalik ülevaatamine ja vajadusel uuendamine kahel korral kehtivusperioodi jooksul: 2024. aasta alguses ja 2027. aasta lõpuks.

DÜAK on digiühiskonna valdkonna strateegilise planeerimise aluseks ning sisaldab visiooni ja tegevusplaani, kuidas Eesti majandust, riiki ja ühiskonda digitehnoloogia abil järgmise kümnendi jooksul edasi arendada.

Arengukava 2035. aasta visioon: **Eesti on inimkeskne, usaldusväärne, nutikas ja hukukindel digiühiskond.** Eesti digiriigis aitavad **õigusruum, tehnoloogia** ja **andmed** muuta inimese elu lihtsamaks, majanduse globaalselt konkurentsivõimelisemaks ning ühiskonna toimimist sidusamaks ja kaasavamaks.

Lähtuvalt visioonist on käimasoleva kümnendi digiühiskonna arendamise eesmärk jaotunud kolmeks alaeesmärgiks:

1. Maailma parim digiriigi kasutajakogemus. Loome ja tagame maailma parima kasutajakogemuse, andmekorralduse, tehisaru ja tehnoloogiaraietuga hukukindla digiriigi ning selle jätkusuutlikkuse.
2. IT-vaatlikum, turvaline ja kaitstud küberruum. Kindlustame digiriigi ja digitaalsete teenuste usaldusväärset Eesti ühiskonnas.
3. Hüperühendustega Eesti. Toome töökindla, taskukohase ülikiire interneti iga Eesti inimeseni.

Meie digiriigi edu ja jätkusuutlikkuse garantiiks on tark ja digipädev inimene ning laiapõhjaline andmekirjakoskuse ja ekspertide tippkompetents, sest just need teadmised ja oskused tagavad võime digiriiki tulemuslikult luua ja juhtida.

Arengukava uuendamise on heaks kiitnud arengukava juhtkomisjon 12.04.2024 toimunud kohtumisel ning Vabariigi Valitsus 23.05.2024.

1.2. Arengukava nimetus ja planeeritud kestus

Arengukava nimetus, Digiühiskonna arengukava / „Eesti Digiühiskond“ jääb samaks, kuid arengukava kestvust pikendatakse aastani 2035.

1.3. Arengukava muutmise eesmärk ja vajaduse põhjendus

Strateegia “Eesti 2035”¹ ja hetkel kehtiva arengukava “Eesti digiühiskond 2030”² peamisteks eesmärkideks on järjepidev liikumine aruka, hooliva, koostööle orienteeritud ja uuendusmeelse ühiskonna ja tõhusa riigivalitsemise poole.

Kui varem on digiriigi arendus keskendunud eeskätt riigihalduse tõhususe tõstmisele, siis digiriigi järgmine siht keskendub teenuste kvaliteedile ja inimkesksusele erinevates valdkondades ning samuti digiriigi kriisikindlusele, arvestades tänast geopoliitilist ja majanduslikku olukorda. Visioonist lähtuvalt toetab tuleviku Eesti inimest personaalne riik, kus avalike teenuste kasutamine on võimalikult mugav ja inimese vajadusi arvestav, samuti on inimestel igakülgne kontroll ja ülevaade endasse puutuvate tegevuste ja andmete üle. Eesti inimesi ja ettevõtteid aitab avalik sektor, mis lähtub teadmiste- ja andmete põhisest juhtimisest ning on oma tegevustes avatud, proaktiivne, läbipaistev ja tõhus. Eesti ettevõtted on nutikad ja uuendusmeelsed, muuhulgas kasutatakse oma teenuste pakumisel ja arendamisel laialdaselt andmeid ning tehisintellektil põhinevaid lahendusi.

Loodud visioon on lai ja põhjalik, ent arengukava elluviimise reaalsus on olnud märksa tagasihoidlikum. Mitmeid tänase arengukava tegevusi, just kõige horisontaalsemad, ei ole veel õnnestunud töösse võtta kuna puudub trajektoor kuidas selleni jõuda: (üleriigiline IKT juhtimine, rohedigi, innovatsioon, valdkondade ülene koostöö, digioskused).

DÜAK visiooni kohaselt soovime aastaks 2030 luua "Eestit täis digiväge", mis on endiselt asjakohane. Soovime, et Eesti oleks täis digitaalset jõudu, ületades oma suurusest tulenevad ootused. Seetõttu kasutame pidevalt arenevaid digitehnoloogia võimalusi Eesti jaoks parimal viisil.

Sellest tulenevalt on DÜAK uuendamise eesmärk:

1. Tuua ühes arengukavas, ühise visiooni alla kokku **uute valdkonnaspetsiifiliste strateegiate** (personaalne riik, andmed, tehisintellekt, küberturvalisus, elektrooniline identiteet jt) eesmärgid ning siduda need arengukava tegevustega.
2. Prioriseerida uued käsitlemist vajavaid teemasid, mis on selgunud arengukava vastuvõtmise järgselt. Teadaolevad lähiaastatel täiendamist vajavad teemad on muuhulgas: **riigi IKT taristu hukukindlus, andmed ja tehisintellekt, digioskused, võimalused rohepöörde toetamiseks digilahendustega ning digitaalse taristu areng.**
3. Sõnastada Eesti jaoks siduvad eesmärgid ja tegevuskava Eesti digiühiskonna arendamiseks vastavalt 2021. aastal kokku lepitud **Euroopa Liidu digikümnen**di eesmärkidele.³
4. Lähtuvalt eesmärgi punktist 2. uuendada info selle kohta, milliste **eesmärkide, tegevuste, mõõdikute ja standardite** täitmise kaudu 2030. aastaks seatud visiooni suunas liigutakse; millised on verstapostid aastate lõikes ning milliseid investeeringuid nende eesmärkide elluviimine, nõuab.
5. Uuendada **DÜAK struktuuri**, mis toetaks valdkonna strateegilist planeerimist ja juhtimist, seda nii valdkonna tervikvaatest kuni allasutuste teenusteni välja. Tegemist on horisontaalse valdkonnaga, kus erinevate eesmärkide saavutamisele aitavad kaasa erinevad valdkonnad, mille tõttu on vaja selgust, mis ootused on teistele valdkondadele.

¹ Riigi pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“: https://valitsus.ee/sites/default/files/documents/2021-06/Eesti%202035_PUHTAND%20%C3%9CLDOSA_210512_1.pdf

² Digiühiskonna arengukava: <https://www.mkm.ee/digiriik-ja-uhendus/digiuhiskonna-arengukava-2030>

³ Europe's Digital Decade: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade>

1.4. Eelnõu ettevalmistajad

Arengukava uuendamise eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiits- ja Digiministeeriumi (edaspidi JUSTDIGI) digiriigi arengu osakonna strateegiajuht Anni Lehari (5342 5363, anni.lehari@justdigi.ee) ja digiriigi poliitika ja arenduse talituse juhataja Birgit Lüüs-Jakobs (5887 9323, birgit.luus-jakobs@justdigi.ee). Eelnõu valmimisse on sisuliselt panustanud digiriigi ning digitaristu- ning küberturvalisuse osakondade talitused.

Eelnõu ja selle lühiversiooni on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Inge Mehide (5366 8522, inge.mehide@justdigi.ee). Keeleline kontroll seletuskirjale ja lisadele teostatakse pärast eelnõude infosüsteemi kaudu tehtud kooskõlastusringi.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Arengukava põhidokument koosneb järgmistest osadest:

1. Eesti digiühiskond 2035 üld- ja alaeesmärgid
2. Tänane kontekst: murrang ja vastasseis
3. Põhimõtted
4. Alaeesmärk 1: Maailma parim digiriigi kasutajakogemus
5. Alaeesmärk 2: IT-vaatlik, turvaline ja kaitstud küberruum
6. Alaeesmärk 3: Hüperühendustega Eesti
7. Teiste valdkondade kaasatus ning ootused
8. Olemasolevad koostööd teiste valdkondadega
9. Digiühiskonna arengukava juhtimis- ja rakenduskorraldus
10. Maksumuse prognoos ja teiste valitsemisalade kohustused

Arengukaval on järgmised lisad:

- Lisa 1. Mõisted
- Lisa 2. Olukorra analüüs ja tegevused arengukava eesmärkide täitmiseks
- Lisa 3. Seonduvad arengukavad
- Lisa 4. Mõjuanalüüs
- Lisa 5. Kaasamine

Peatükis „Eesti digiühiskond 2035 üld- ja alaeesmärgid“ kirjeldatakse lahti valdkonna visioon aastani 2035, antakse ülevaade arengukava üld- ja alaeesmärkidest.

Peatükis „Tänane kontekst: murrang ja vastasseis“ antakse ülevaade digiühiskonna arengu n-ö suurest pildist, sh Eesti võrdlus rahvusvahelise olukorraga. Olukorda analüüsitakse vaadates Eesti tugevusi kui nõrkusi ja sellest tulenevalt ka võimalusi ja ohte. Võrreldes 2021. aastal kinnitatud versiooniga on oluliselt täiendatud tehnoloogia arengust (andmed ja tehisintellekti, kvantarvutuse jm) tulenevaid võimalusi ja ohte; olukorra kirjeldust tulenevalt geopoliitilisest (küberturvalisus, toimepidevuse nõuded) ja majanduslikust olukorrast (uus IKT juhtimise mudel).

Peatükis „Põhimõtted“ loetletakse olulisemad põhimõtted, mida digiühiskonna arendamisel peab alati arvesse võtma. Lisaks 2021. aastal kinnitatule on lisatud teenuste ja baastaristu toimepidevus.

Alaeesmärkide peatükkides kirjeldatakse lahti kolme valdkonna – digiriik, küberturvalisus ja ühenduvus – tegevussuunad ja mõõdikud. Tegevussuundade kirjelduses antakse kõigepealt

ülevaade hetkeolukorras konkreetsetes valdkonnas, seejärel võtmesuunad, mis tulemuse saavutamiseks ellu viiakse.

Alaeesmärki „Maailma parim digiriigi kasutajakogemus“ on eelnõu uuendamise käigus kõige enam muudetud. Varasemalt oli jaotatud digiriigi suund kaheks: Eesti digiriigi arenguhüpped ning suunad, mis võimaldavad arenguhüppeid ja tagavad digiriigi kestlikkuse. Taoline jaotus ei võimaldanud luua selget tervikpilti kaetud valdkondadest ning samuti oli strateegiline planeerimine, sh ressurside jagunemine läbipaistmatu. Eelnõus koosneb digiriigi peatükk neljast suurest alajaotusest:

1. Personaalne riik ja kasutajakesksed teenused
2. Andmepõhine ühiskond ja tehisaru
3. Tulevikukindlad digiriigi teenused ja platvormid
4. Digiriigi arengu strateegiline juhtimine, mis sisaldab: digipöörded ja riigiülene IKT juhtimine, rohedigi, oskuste arendamine, väliskoostöö ning innovatsioon ja koostöö erinevate sektorite vahel.

Valdkonnas on ilmunud erinevaid valgeid raamatuid ([Personaalse riigi valge raamat](#), [andmete ja tehisintellekti valge raamat](#), [identiteedihalduse valge raamat](#)), mis käsitlevad tegutsemispõhimõtteid fookusesse valitud valdkondades ning lähiaastate olulisemaid tegevusi nii digiarengu valdkonnas kui ka avalikus sektoris laiemalt.

Digiriigi mõõdikuks on jätkuvalt eraisikute ja juriidiliste isikute rahulolu avalike digiteenustega.

Alaeesmärgi „IT-vaatlik, turvaline ja kaitstud küberruum“ eesmärk on turvaline ja usaldusväärne Eesti küberruum. Küberturvalisuse valdkonna peatükki on uuendatud vastavalt 2024. aastal valminud küberturvalisuse valgele raamatule [„Läbivalt IT-vaatlikum Eesti“](#).

Küberturvalisuse peatükk koosneb kolmest alajaotusest:

1. Juhime riikliku küberturvalisuse arengut sidusalt ja selgelt
2. Suurendame kogu ühiskonna kerksust teaduspõhiselt ja tulevikukindlalt
3. Kujundame ennetavalt turvalise küberkeskkonna

Alaeesmärgi „Hüperühendustega Eesti“ peatükis on seatud siht aastaks 2035, kus Eestis on asukohast sõltumata kättesaadav ülikiire, usaldusväärne ja taskukohane sideühendus, mis võimaldab luua ja kasutada uudseid teenuseid. Eesmärki aitavad saavutada tegevused läbi kolme suuna:

1. Ajakohase ja ettevaatava regulatiivse keskkonna loomine
2. Ülikiirete sidevõrkude arendamise kiirendamine
3. Sidetaristu toimepidevuse ja turvalisuse kindlustamine

Digiühiskonna 2035. aasta visiooni saavutamiseks on vajalik, et teistes poliitikavaldkondades täiendatakse siinset arengukava mitmel moel ja need seoses on kirjeldatud **peatükis „Teiste valdkondade kaasatus ning ootused“**. Vastavalt Eesti arengukavade koostamise korraldusele ei ole tegemist automaatse kohustusega teistele valdkondadele, vaid siinse arengukava raames koostatud digiühiskonna visioonist tõukuva tellimusega ja ootusega teiste poliitikameetmete sisu ja suuna osas. Need loovad aluse arengukavade elluviimisel ja uuendamisel seisukohtade esitamiseks ning tegevuste koordineerimiseks asutuste vahel.

Peatükis „Olemasolevad koostööd teiste valdkondadega“ on välja toodud peamiste ühised tegevused teiste ministriumidega. Kirjeldatud projektid on oluline sisend digiühiskonna arengukava eesmärkide täitmiseks.

Peatükis „Digiühiskonna arengukava juhtimis ja rakenduskorraldus“ kirjeldatakse lahti, kuidas arengukava tegevusi ellu viiakse, mil moel käib arengukava ülevaatamine ja uuendamine ning kuidas tagatakse eri valdkondade ja asutuste vahel eesmärkide ja tegevuste sünergia.

Peatükist „Maksumuse prognoos ja teiste valitsemisalade kohustused“ saab ülevaate aasta kaupa nende kulude koguhinnangust (ilma käibemaksuta), mis on vajalikud selleks, et tagada digiühiskonna arengukava eesmärkide saavutamiseks tegevuste piisav rahastus digiühiskonna programmis. See ei sisalda teiste valitsemisalade kulusid (v.a. SF-perioodi 2021-2027 digipöörete toetused). Teised valitsemisalad peavad koostama oma prognoosid iseseisvalt.

Lisades on lahti kirjeldatud mõisted, täpsem olukorra analüüs ja tegevused arengukava eesmärkide täitmiseks, seosed teiste arengukavadega, mõjuanalüüs kolme valdkonna kaupa ning antud ülevaade partnerite ja sidusrühmade kaasamisprotsessist arengukava uuendamisel.

Otsuse eelnõu koosneb kolmest punktist:

1. Esitada „Eesti digiühiskond 2030 arengukava uuendamine“ arutamiseks Riigikogule.
2. Justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakostal esindada Vabariigi Valitsust arengukava menetlemisel Riigikogus.

3. Kaasamine

Arengukava koostamiseks alustati eelarutelusid 2019. aasta septembris ning koostamine kestis kuni 2021. aasta maini, mil korraldati avalik konsultatsioon ja kooskõlastus arengukava tervikeelnõule.

Arengukava muutmisevajaduse hindamise protsessi kaasati partnereid ja eksperte nii avalikust sektorist, erasektorist kui ka kolmandast sektorist. Arengukava muutmisevajadusteks ei tellitud eraldi vahehindamist analüütilise tööna, kuid puudused on ilmsed ning täiendavalt viidi muutmisevajaduse välja selgitamiseks läbi ekspertintervjuusid, temaatilisi töötubasid ning küsiti tagasisidet kirjaliku küsimustiku teel.

Lisaks DÜAK uuendamise ettevalmistamisele koostati 2023 – 2024 erinevad valdkondlikud valged raamatud/muud strateegilised dokumendid, mille koostamisel on kaasatud vastava valdkonna partnereid. Olulised osapooled on kaasatud erinevate tasandite koostöövormides ja võrgustikes, kus arengukava uuendamist on arutatud ühiselt ja teemapõhiselt.

Sisendi kogumiseks viidi partnerite seas läbi küsitlus, et saada tagasisidet valdkonna arengutest, nende mõjudest ning ettepanekuid, kuidas neid teemasid arengukava tasemel kajastada ja juhtida. Täiendavalt viidi läbi neli töötuba: personaalse riigi, digioskuste, regionaalse digivõimekuse ja side ning ettevõtluse teemadel.

Riigikantseleile esitleti arengukava uuendamise ettepanekut eelkonsultatsiooni saamiseks enne 12.04.2024 juhtkomisjoni toimumist. Samuti on Riigikantselei juhtkomisjoni liige. Riigikantselei ettepanekutega on uuendamise ettepanekus arvestatud.

Pikemat arengukava eelnõud tutvustati juhtkomisjonile 16.12.2024 ning küsiti ka kirjalikku tagasisidet. Enne avalikku kooskõlastust ja konsultatsiooni viidi ettepanekud eelnõusse sisse. Uuemat lühendatud eelnõu versiooni tutvustati 8.12.2025 toimunud arengukava juhtkomisjoni ja haldusalade IT juhtide võrgustiku ühisel kohtumisel. Seati tähtaeg ka kirjaliku tagasiside esitamiseks.

Kaasamise ülevaade on leitav: [Arengukava uuendamine 2024 | Justiits- ja Digiministeerium](#)

4. Protokollilise otsuse mõjud

Arengukava elluviimisega kujundatakse eeldusi, tingimusi ning vajadusi digiühiskonna valdkonna poliitikakujundamisel, mis aitab kaasa efektiivsemale riigivalitsemisele ning elanike heaolu kasvule.

Arengukava mõjud ilmnevad peamiselt järgmistes sihtrühmades:

- Eesti elanikud ja e-residendid ehk digiriigi ja sideteenuste kasutajad;
- erasektor;
- riigiasutused ja kohalikud omavalitsused.

Digiriigi arendamine muudab eelkõige avaliku sektori teenused mugavamaks ja kättesaadavaks kõigi kasutajate jaoks. Inimkeskselt kujundatud avalikud teenused on kättesaadavad ja kõrge kasutusmugavusega kõigile, sh väiksemate (digi)oskuste ja erivajadustega inimestele. Samuti neile, kes saavad Eestisse teistest riikidest. Teenuste automatiseerimine, ennetav ja sündmuspõhine pakkumine ning kättesaadavus olenemata seadmest, suurendavad võrdsust ühiskonnas ning parandavad ligipääsu avalikele teenustele.

Eesti hea maine digiühiskonnana säilib ning selle tulemusel oleme eeskujuks ja väärtustatud partner rahvusvahelistes projektides ning suurenevad võimalused Eesti ettevõtetele ekspordiks. Oleme suunanäitajad uute tehnoloogiate kasutuselevõtus. Eesti digilahendused on kooskõlas Euroopa suundadega. Eesti residendid ja ettevõtjad saavad vähemalt Põhjala ja Balti piirkonnas rahvusvahelisi asju ajades, näiteks tööle või äri tegema minnes, vajalikud asjad digitaalselt ühekorraga korda ajada. Tehisaru laialdase kasutuselevõtu, sündmuspõhiste teenuste ja konsolideerumise kaudu suureneb riigisektori tõhusus ning see toetab majanduse konkurentsivõime kasvu.

Tegevussuunad soodustavad IT-sektori kasvu ja ergutavad majandust. Näiteks standardteenuste kesksel osutamisel toetatakse senisest rohkem erasektori pakutavale. Avatud innovatsiooni raames saab erasektoriga koostöös tehtud lahendusi kergemini kohandada, mistõttu on neid ka ettevõtetele lihtsam ekspordida.

Arengukava tegevused aitavad keskkonda hoida kahel moel. Esiteks asendab digilahenduste kasutamine vajaduse tarbida füüsilisi lahendusi (nt digiteenused kaotavad paberavaldused ja füüsiliselt kohalesõitmise vajaduse). Samuti on vaja digilahendusi endid nn rohestada – võtta kasutusele üha keskkonnahoidlikumaid lahendusi, mis tarbivad vähem ressursse.

Tänu avalike teenuste digiteeritusele on äärealadel elavatel inimestel aina parem ligipääs avalikele teenustele. Nii avalike teenuste kui ka poliitikakujundamise otsuseid tehakse tänu paremale teenusejuhtimisele üha rohkem (seire)andmete põhjal.

Tänu tegevustele küberturvalisuse valdkonnas on riigi julgeolek on tagatud mõjusamalt ja tõhusamalt, sest küberturvalisus on selle oluline osa. Eesti küberruumi turvalisuse kõrge tase

kasvatab Eesti usaldusväärust ja tõsiseltvõetavust. Eesti hea maine küberturvalisuse valdkonnas annab Eestile võimaluse olulistes rahvusvahelistes küsimustes mõjule pääseda ja kaasa rääkida. Eesti küberturvalisuse kõrge tase aitab Eesti ettevõtetel oma tooteid ja teenuseid paremini müüa.

Ühenduvuse valdkonnas loovad arengukava tegevused eeldused taskukohaste sideteenuste pakkumiseks ja võimaldavad ka väiksema sissetulekuga elanikurühmadel saada osa infoühiskonna pakutavatest teenustest. Arengukavaga soodustatakse investeringute tegemist sidevaldkonnas nii kaabelvõrkude ehitamiseks kui ka uue põlvkonna mobiilsidevõrkude (5G ja 6G) kasutuselevõtuks. Kavandatavad riiklikud meetmed toetavad ehitamist ja arendamist piirkondades, kus eraettevõtted seda omal algatusel ei tee, kuna see pole neile majanduslikult tasuv. Riiklike toetusmeetmete abil rajatavad juurdepääsuvõrgud ja 5G-baastaristu mõju regionaalarengule on positiivne, parandades nii elukvaliteeti kui ka maapiirkondade konkurentsivõimet. Eraldi meetmed on ette nähtud ka selleks tagada toimepidevus ja kriisikindlus.

5. Protokollilise otsuse rakendamiseks vajalikud kulud

Arengukava maksumuse prognoos ehk elluviimise kuluvajaduse hinnang on 1,3 miljardit eurot. Arengukava elluviimist rahastatakse riigieelarve vahenditest (sh välisvahendid).

6. Protokollilise otsuse jõustumine

Korraldus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks kõigile ministeeriumidele, Riigikantseleile, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Eesti Asutajate Liidule, Eesti Tööandjate Keskliidule, Statistikaametile, Andmekaitse Inspeksioonile, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutusele, Riigi Infosüsteemi Ametile, Riigi Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia Keskusele.

Algatab Vabariigi Valitsus

(allkirjastatud digitaalselt)